

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

15. An quando intercedit justa causa,, teneatur Superior dispensare? Et etiam quæritur, quando dispensatio est debita, & quando est gratia? Et explanatur, quod in quatuor casibus dispensatio est ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

lege humana, & voluntate ipsius legislatoris cuiusmodi sunt certa pœna, actus irritatio, inhabilitas personarum, &c. quod probabile, quamquam hæc ipsa non obseruatio propriæ legis secum inuoluit implicitam saltem dispensationem. Hucusque Pater Amicus, cui ego addo Gordonium in *summa lib. 2. q. 1. c. 5. n. 3.* cuius verba hic non grauabor apponere; sic enim ait: Sanè obligatio Principis per legem propriam in radice quidem sua, naturali rationi consona est: ægè tamen euinci potest hæc obligatio esse mere naturalem, & propriè sic obligare: nam vt commemorauit *q. 9. num. 31.* non obtemperare legi ciuili, cum subditus eam transgreditur, est contra rectam rationem naturalem; non tamen licet inferre hanc transgressionem esse propriè contra legem naturæ: lex enim humana ibi se habet, vt causa proxima, & secunda; ita vt si non poneretur, non sequeretur effectus & culpa. Ita ergo in præsentia æquitas naturali consonum est, vt Princeps sine causa non discordeat a lege sua: si tamen aliter faciat, transgressio est legis humanæ positivæ; planè in subdito operante contra legem sui superioris; nec iustum aliquid inter hos discrimen profertur, quod etiam modo notauit *quæst. 6. n. 4.* legem quidem naturalem concurrere cum omni obligatione, & iusta lege: sed hoc tantum est generali quadam ratione attingere illarum legum effectus, & mediare: manet ergo, legislatorem secum valide quidem dispensare sine causa; tamen male, *q. 9. num. 49.* vt cum dispensat male cum subdito. Ita Gordonus. Et ideo ego huic sententiæ libenter adhaereo.

RESOL. XIV.

Quam sint cause iustæ ad dispensandum? Ex part. 8. tract. 3. Resol. 7.

§. 1. Respondeo, quod causa, quæ dispensationem licitam reddit, duplex est.

Altera intrinseca, quæ fundatur in aliqua oppositione ad ipsam obseruantiam legis, reddens illam aut difficilem & onerosam, aut moraliter impossibilem, vt debitas corporis redditus ieiunij obseruantiam graue & difficilem; abstinencia à carnibus die Venæris, aut Sabbati in eo qui alios cibos ad comedendum non habet, redditur moraliter impossibilis. Vnde iuxta priorem modum lex dicitur negatiuè cessare, quoniam etsi possit eius non obseruantia hominem excolare, ipsius tamen obseruantia non redditur iniqua, cum adhuc licite possit, ac sæpè debeat seruari, donec accedat superioris dispensatio. Iuxta posteriorem modum dicitur lex cessare contrariè, quia nimirum eius obseruantia redditur illicita, & contraria fini atque intentioni legis, ad cuius obligationem tollendam non est opus superioris dispensatione, sed sufficit episcopi & interpretatio.

2. Altera causa, quæ dispensationem licitam reddit, est extrinseca, desumiturque ex variis circumstantiis, tum personarum, cum qua dispensatur, velut ex eius necessitate, utilitate, virtute, nobilitate: vnde *Trid. sess. 25. cap. 18. de reform.* monet, in dispensationibus concedendis personarum delectum habendum esse: tum personarum dispensantis, ad ostendam videlicet suam erga subditos clementiam, & liberalitatem: tum Reipublicæ, cuiusque diuini, in cuius incrementum & promotionem omnis dispensatio reducere debet.

3. Porro quævis causa ex enumeratis sufficiens est, ad licitam & iustam reddendam dispensationem, quoniam & aliquando debitam. Quæcirca duplex distinguitur in iure dispensatio: altera debita, altera gratuita, seu gratiosa, vt constat ex *c. quanto à nobis Tom. 111.*

2. q. 4. vbi debita; & ex *c. didici 1. q. 7. c. Apostolica, de Clerico excom. c. licet, de electione in 6.* vbi dispensatio appellatur gratia. Cæterum dispensatio potest esse debita, vel ex præcepto, si ad eam concedendam ius, aut superior præceptis verbis vitatur, scilicet si solum vitatur verbis permissiuis; vel ex iustitia, si illa necessaria censetur ad publicum bonum Reipublicæ, aut priuatam utilitatem spiritualem subditi petentis; vel ex misericordia, & charitate, quæ in graui periculo damni spiritualis, aut temporalis obligat superiorem ad dispensandum. Gratiosa est, quæ etsi aliquam iustam causam habeat, non tamen superiorem cogit ad eam concedendam; cum nimirum illa non censetur necessaria ad aliquod notabile damnum spirituale, aut temporale subditi vitandum. Et hæc omnia docet Amicus *tom. 5. disp. 6. sect. 6. n. 78. & 79.* cui adde Granado in *part. 2. controvers. 7. tr. 3. sect. 3. n. 25.* & Salas de *legibus, disp. 20. sect. 8. n. 75.*

SECTIO XV.

An quando intercedit iusta causa, tenetur Superior ad dispensandum?

Et etiam queritur, quando dispensatio est debita, & quando est gratia.

Et explanatur, quod in quatuor casibus dispensatio est debita, extra quos non erit debita, sed gratia.

Et inferitur, quod tenetur Episcopus dispensare cum Clerico, ne resideat ratione studij, & in denunciationibus matrimonij, & interstitijs, & alijs similibus. Ex part. 8. tr. 3. Ref. 27.

§. 1. Affirmatiuè respondet Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* & alij, quos citat Sanchez de *matr. l. 3. disp. 10. n. 2.* quia potestas dispensandi commissa est Prælati in bonum Reipublicæ, & subditorum: ergo si causa iusta adest exercendi hanc potestatem, videtur Prælati teneri illam exercere; aliàs contra debitum sui muneris faceret. Ita Suarez de *legibus, lib. 6. c. 18. n. 20.* Salas *disp. 20. sect. 7. n. 70.* Sanchez de *matr. lib. 3. disp. 10. n. 6.* Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* Sed respondeo non semper existente iusta causa, dispensationem esse debitam, sed quandoque esse gratiam.

2. Sed si queratur quando dispensatio est debita, & quando gratia? Respondetur in quatuor casibus esse debitam, extra quos non erit debita, sed gratia. Primo, quando ius disponit, ac præcipit, vt existente tali causa concedatur dispensatio, seu debeat Prælati dispensare, tunc enim erit debita dispensatio, vt in *d. can. Domino sancto*, vbi id norant gloss. & Tutrecrem. Quando verò ius solum concedit, vt possit dispensari, non est debita dispensatio, vt notant Doctores in *d. de adulterijs*, ex ipso textu. Similiter potest esse debita dispensatio per præceptum ab homine, vt dispensationibus, quas concedit Pontifex, remittens causas Ordinariis, vel discreto Confessorio, mandans, vt dispensent, si preces veritate nitantur, tunc enim, impleta conditione, dispensatio est debita.

3. Secundo, quando est necessaria ad commune bonum, vel vitandum publicum scandalum, vel quid simile. Ita notatur in *can. cum constitueretur, dist. 50.* vbi gloss. & Tutrecrem. n. 9.

4. Tertio, quando fuerit necessaria ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum graue periculum animæ. Quia Prælati ex officio tenentur prouidere in iis casibus saluti subditi.

5. Quarto, si subditus grauius ea dispensatione indiget ad vitandum aliquod graue damnum in persona, vel alijs rebus temporalibus, & sine dispensatio potest

Sup. hoc in Ref. seq. lege §. sed & seq.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 10. §. Verum. sed lege ibi §. Sed quidquid.

Sup. hoc, & seqq. in hac Ref. in Ref. præterita §. vlt. paulo post in iustit. verò. Cæterum.

potest illi concedi; tunc enim Prælati tenetur, saltem ex charitate, eam dispensationem concedere.

6. Ex his inferitur, quod tenetur Episcopus dispensare cum Clerico, ne recideat ratione studij, ex cap. cum ex eo, de elect. in 6. quia ibi apponitur hæc causa, ex qua potest dispensari; sic relato Ioanne Andrea, Decio, Franco, docet Sanchez, Suarez, & Salas supra. Item tenetur dispensare in denunciationibus matrimonij, si probatur adesse suspensionem malitiosi impedimenti. Item in interstitiis, si id utilitati Ecclesiæ viderit expedire, ob eandem rationem.

RESOL. XVI.

An saltem delegatus teneatur dispensare, si ad sit causa sufficiens?

Et an excusetur Regularis nolens dispensationes votorum concedere penitentibus virtute suorum privilegiorum?

Et quid, si privilegium sit concessum in fauorem penitentis, ut est privilegium Bullæ Cruciatæ, & Iubilæi? Ex part. 8. tract. 3. Reiol. 28.

Sup. hoc pro Bulla Cruciatæ, & privilegij Regularium in tom. 4. tr. 3. Ref. 72. per totam.

§. 1. **R**espondeo, quod Sanchez in summa, tom. 1. lib. 4. c. 5. n. 12. loquens de voto distinguit inter Delegatos habentes privilegium dispensandi in sui fauorem concessum, vel in fauorem dispensantur. Et de habentibus privilegium in sui fauorem, negat teneri dispensationem concedere postulanti, eo quod nemo teneatur suo privilegio vti, & sic excusat Regularis nolens dispensationem votorum concedere penitentibus, quia ipsi non astinguntur vti suo privilegio: at si privilegium concessum sit in fauorem penitentis, ut est privilegium Bullæ, & Iubilæi, affirmat teneri electum Confessarium dispensationem concedere, quia penitens petit ius ex privilegio sibi concessum.

2. Sed aliter existimat esse in hac parte distinguendum, aut enim loqui possumus de Confessario, antequam pro dispensatione votorum, vel impedimento illum eligat, vel facta electione, & ab ipso acceptatæ, si post factam electionem, & acceptationem denegat tibi Confessarium dispensationem, pro qua obtinenda causam iustam habes, infidelis est, & iniustus; quia iam quasi ex iustitia ratione acceptatæ electionis obligatus est concedere. Et hoc sine concedenda sit dispensatio ex privilegio in tui fauorem concessio, vel in fauorem dispensantis. Quia iam ipse privilegiatus se ipsum obligavit vti privilegio suo, eo quod electionem acceptaverit. Verum si loquamur antequam ipse Confessarius acceptet electionem sui ad dispensationem concedendam, nullo modo tenetur tibi dispensationem concedere, etiamsi confessionem audiat, quia privilegium concessum per Bullam, non est ad tractandum Confessarium ad dispensationem concedendam, sed est privilegium concedens facultatem dispensandi Confessori volenti, non renuenti; aliis quilibet Sacerdos approbatus requisitus per Bullam teneretur confessionem cuiuslibet penitentis, quæ illum requirit, auscultare: quod est sine fundamento dictum.

RESOL. XVII.

An causa dispensationis debeat esse manifesta iusta, an potius sufficiat causa iusta dubia?

Et an idem dici possit, quando Superior dispensat in causa tantum probabili?

Et quid, quando dubium est, an causa aliqua dispensandi existat? Ex part. 8. tr. 3. Ref. 29.

§. 2. **R**espondeo quod Ioannes Medina C. de Penitent. quest. de dispensatione super Confessione, ad finem, & Bonacina de legibus, disp. 1. q. 2. punct. 3. n. 7. asserunt peccare dispensantem, quando causa non est manifesta iusta, non tamen explicant, an dispensatio sit viciosa, necne.

2. Sed contrariam sententiam, & rectè, docet Merolla tom. 2. disputat. 4. cap. 6. dub. 3. diff. 1. numer. 307. Quia in eo dubio est in benigniorem partem inclinandum, & credendum est, facultatem superiorum extendi etiam ad causam dubie iustam, hoc enim videtur petere bonum, & suave Ecclesiæ regimen, esset enim multis scrupulorum occasionibus exposita potestas, si ad causas solas certè iustas extenderetur, & vix auderent superiores dispensare. Sic docent Sylvester verb. Dispensatio, quest. 14. numer. 20. in fine. Palacios in 4. dist. 38. disp. 3. vers. Est igitur dispensatio. Sanchez lib. 4. summa. cap. 45. n. 10. Si vero non verifaretur dubium circa causam sufficientem: sed an causa aliqua dispensandi existat, non posset dispensare. Quia potestas dispensandi necessariò exigit causam, atque ad eam extendi non debet ad dubium, an sit aliqua causa, nec rectè Ecclesiæ gubernatio petit eam potestatem, sicut petit, quando constat de causa, & de sola eius sufficientia dubitatur; ut bene inquit Sanchez loco citato. Sed quidquid sit de hoc, certum est, subditum esse tutum in conscientia, si dubius de causa, rem totam exponat superiori, si ille dispense. Quia suum non est iudicare, an in rei veritate causa adsit, sed superioris iudicio stare potest, ergo, &c. Et ita respondendum est ad propositam questionem, in tali casu dispensationem non solum esse validam, verum etiam superiorem nullo peccati vinculo se astringere. Et ita hanc sententiam tenet etiam Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 6. num. 81. vbi sic ait. Quod si superior de iustitia causa dubitet, an licitè dispensare possit. Negant aliqui, eo quod superior exponeret se periculo dispensandi sine iusta causa. Affirmant, & quidem probabilius alij, inter quos Sanchez in summa, tom. 1. lib. 4. cap. 45. Ratio, quoniam in dubio præsumendum est, superiorem concedere facultatem dispensandi inferiori, cum hoc possit prudens, & discreta gubernatio ad tollendos superiorum scrupulos. Confirmatur; nam in casu dubio referuato præsumitur superior (vbi communior fert opinio) facultatem concedere inferiori ab illo absolventi; ergo etiam in causa dispensandi dubia. A fortiori id sequitur, si superior in sua lege dispense, eò quod in causa dubia dispense, debet practice iudicare, licitum sibi esse in tali casu dispensare: alioqui peccaret in dubijs dispensando, iuxta ea, quæ de conscientia dubia disputata sunt 3. tomo. Ad fundamentum oppositæ sententiæ respondeo idem dici posse, quando superior dispense in causa tantum probabili, cum tamen omnes concedant, in causa probabiliter iusta licitè posse superiorem dispensare. Ratio est, quia dubio futuræ dispensationis sine iusta causa præualer certa utilitas tum spiritualis quietis superioris dispensantis, tum spirituale, vel temporale bonum dispensandi. Ita Amicus, cui ego, vt dixi prolixus adhareo.

RESOL. XVIII.

An Superior possit dispensare in dubio, si causa sit iusta.

Et docetur pro praxi, cum dubitatur, an sine dispensatione